

Kas šodien par agru, tas rīt par vēlu

Nākotnes dzejnieki! Nākotnes oratori, dziedoņi, mūziķi!

Ne šodiena attaisnos mani un atbildēs, kam esmu domāts.

... Bet gan jūs, jaunie pēcnācēji, iedzimitie, atlēti, kontinentāļi, dižāki kā jebkad,

Mostieties! Jo jūs mani attaisnosiet.

Volts Vitmens¹

Bernāra Sordē "Homo-Natura alteritas" ceļš līdz grāmatai bija ilgs. Bet tik un tā dažs labs teic, ka šī grāmata pasaulē nākusi par agru. "Pienāciet rīt, Sordē kungs, šodien nav kas jūs saprastu un pieņemt!"

Kas šodien ir par agru, tas rīt būs par vēlu. Franciskāņu mūks Ričards Rors raksturojot līdzīgu situāciju, izsakās tā: "Daudz grūtāk nekā noticēt Kristus otram atnākšanai ir noticēt, ka viņam vispār būs, kur atgriezties."² To pašu varam teikt arī par Bernāra Sordē grāmatu. Ja šodienas jautājums ir, vai kāds var vai nevar saprast, par ko raksta Sordē, tad rītdienas jautājums ir, vai vispār vairs būs kam saprast?

Vai tad katram laikmetam nav piemituši visai pārlicinoši domas strāvājumi, ka nu gan pasaules gals ir klāt? Bet nekāda katastrofa nav notikusi. Arī trakonama pacienti neapzinās savu diagnozi.

Bernāra pazinēji viņa idejas pielīdzina franču dzejnieka Šarla Pegī (*Charles Péguy, 1873 – 1914*) nostājam par „cilvēcisko praviotajumu”: „cilvēciskais praviotajums nenožīmē *iztēloties* nākotni, bet gan domāt un runāt par nākotni tā, *it kā tā jau būtu šeit* un tagad”³, tādējādi „nostādot ikvienu morālas izvēles priekšā jau no šī brīža pielikt visas pūles, lai jauno pasauli izveidotu”⁴

Šodien tehnoloģijas ar ģeometrisku progresiju atraujas no cilvēka apziņas par savu patieso būtību. Nekad agrāk Daba nav tikusi tik ļoti ievainota un kaitināta tiktāl, ka tā gatava mesties pret cilvēci kā traumēts zvērs. Nekad cilvēce nav tik ļoti trulināta ar naidu, bailēm, peļņas alkām, patēriņa un izklaides baudām. Cilvēks satraucas par šūnu, augu, dzīvnieku mutācijām, taču negrib redzēt pats savu pārtapšanu briesmonīgā mutantā.

Mūsdienu pasaules problēmu samilzuma risinājumi prasa pilnīgi jaunu domāšanu, paradigmas maiņu. Bernārs Sordē to inspirē, provocē diskusiju jaunā domāšanas līmenī. Viņš nebūt nav apokaliptiķis un drūms pesimists. Sordē uztur Cerību cilvēcei, kura jau līdz kritiskam minimumam ir devalvējusi

¹ Whitman, V. *Leaves of Grass*. Neptuns. 25.lpp.

² Rors, R. *Mīlestības ceļš*. Asīzes Franciska alternatīvais garīgums. Zvaigzne ABC. 203.lpp.

³ *Charles Péguy, les Récentes Oeuvres de Zola [1899], Esprit, Janvier 2017, No. 431.*

⁴ *Camille Riquer, Après la fin des utopies, le temps des prophéties, Esprit, Janvier 2017, No. 431.*

Ticību(jeb "Ticību labajam" Sordē jēdzienos izsakoties) un Mīlestību: "Neticība tiek kultivēta, lai izvairītos no Mīlestības, kas pasludināta par galveno pretinieci, kas jāiznīcina. Tomēr pārkārtojot pasauli pēc Mīlestības likuma, tā piedzīvos tikai un vienīgi Mīlestību⁵: „Svētīgi jūs esat...”⁶. Baidīties un iedvest bailes lielākas drošības vārdā... nē, mums ir jāuzdrošinās paust savu vēstījumu: Ticību Eiropas sekularizētajai civilizācijai.”⁷

Bernārs Sordē mudina saprast, ka nākotnes cilvēks būs Homo-Natura alteritas, vai arī – nekāds. Lūk, tāda ir mūsu tuvākās nākotnes izvēle. Cerība atgūt Ticību un Mīlestību ir jaunas pasaules (t.sk. cilvēka iekšējās) radīšana. Mēs kļūstam par jaunas pasaules radītājiem.

“Homo-Natura alteritas” ir sava veida turpinājums Sordē pirmajai latviski izdotajai grāmatai “Iespējamā Eiropa”⁸. 2014. gadā tā man bija patīkams atklājums, jo vai ik lappusē atradu trāpīgus formulējumus nojausmām, pie kurām biju nonācis konfrontējot savu žurnālista un politiķa pieredzi ar kontemplācijas studijām.

“Iespējamā Eiropa”, tāpat kā “Homo-Natura alteritas” sniedz bagātīgu materiālu integrālās un ilgtspējīgas politikas studijām. Tāpēc manis vadītā Integrālās politikas studiju grupa Latvijas Republikas Saeimā rīkoja vairākas tikšanās ar Bernāru Sordē. Plašākam interesentu lokam Bernārs sniedza priekšlasījumu “Izvēle starp Cilvēku (saiknē-ar-Dabu) vai Sistēmu”, kas ir ietverts arī šajā grāmatā.

Politiķu reakcija uz Bernāra Sordē idejām bija ļoti atšķirīga. Integrālās politikas studiju grupas dalībnieki un daži citi interesenti teica, ka tas ir tieši tas, ko visu laiku jutuši, taču nespējuši noformulēt. Taču netrūka arī skeptiķu un pat kareivīgu pretinieku.

Daudzu politiķu un ideologu ego pretojas iesaistīties sarunā ar Sordē. Tas prasītu atstāt savu komforta zonu, atteikties no ierastajām domāšanas matricām, nemaz jau nerunājot par partejiskām un personīgajām ambīcijām.

Latvijā, līdzīgi tas būs citās postkomunistiskās okupācijas zemēs, jāreķinās ar diviem jūtīgiem tematiem, kurus pavisam citā kontekstā aizskar Bernārs Sordē. Taču lasītāja interpretācijās tie var nonākt smagā konfrontācijā ar mūsu traģisko vēsturisko pieredzi.

Viens ir privātīpašuma kā Kopējā labuma sasniegšanas šķēršļa uzrādīšana. Otrs ir optimistiskais skats uz migrantiem un ar to saistītās cerības par kultūru

⁵ Martin Stevens, *Rien que l'Amour, Repères sur le martyre qui vient*, Éditions Salvador, 2015.

⁶ Mt. 5:1-12.

⁷ Jean Delumeau, *L'Avenir de Dieu*, Éditions CNRS, 2015.

⁸ Sordet, B. *Iespējamā Eiropa*. Mansards, 2014.

pozitīvu sinerģiju. Skatoties no mūsu smagās vēsturiskās pieredzes leņķa tur patiešām nekāds pozitīvais dialogs nevar sanākt.

Taču vēsturiskā pieredze, mūsu vai kāda cita, nav visaptveroša. Te vajadzētu ņemt vērā vairākus aspektus.

Pirmkārt, Sordē nerunā par padomju okupācijas gaitā veikto privātīpašuma ekspropriāciju un ar to saistīto vardarbību, pat genocīdu. Viņš krasi nosodoši izsakās par gan Hitlera, gan Staļina īstenoto genocīdu.

Tajā pašā laikā mēs redzam, ka privātīpašums ir dzinulis, kas dramatiski kāpina sociālo nevienlīdzību, pieaugošo plaisu starp bagātajiem un nabadzīgajiem. Tas ir globālo korporāciju visvarenības un visatļautības pieaugums, plaisa starp Ziemeļiem un Dienvidiem, pat atšķirības starp Eiropas savienības dalībvalstīm. Vai mums nešķiet, ka pieņēmums par brīvā tirgus vissakārtojošo varenību ir tikpat absurds kā savulaik lozungi par komunisma gaišo nākotni? Acīmredzami, jautājumā par privātīpašuma un Kopējā labuma attiecībām ir nepieciešama jauna paradigma.

Otrkārt, par migrāciju. To, ko esam piedzīvojuši savā vēsturē, vairāk piedienētu saukt nevis par migrāciju, bet gan par kolonizāciju un genocīdu, kurā tika iesaistīta arī migrācija. Arī Sordē runā par migrāciju, kas degradē teritorijas, kultūras un grauj cilvēka cieņu. Cita starpā arī pēdējos gados Eiropu skārušie migrācijas plūdi ir tieši tas pats. Bet Sordē runā arī par migrāciju, kas dod radošus attīstības impulsus gan indivīdiem, gan kultūrām. Tas ir kompanjonāža jeb noteikta laika pavadīšana citās zemēs, kultūras, lai gūtu pieredzi, bagātinātu sevi un savu kultūru. Šķiet, latviešiem šajā ziņā ir arī pozitīva pieredze. Tātad ir migrācija un migrācija, degradējošā un attīstošā. Kāda tā būs – visu izšķir, vai spējam uztvert pārveides procesu, kas mūs ved Homo-Natura alteritas, Dzīves kultūras virzienā.

Bernāra Sordē darbi ir kas vairāk kā tikai vienas personības uzskati. Sordē ir vairāk kā tikai Sordē. Izcilais XX gadsimta vācu filosofs Martins Heidegers apcerē par Nīči norāda, ka konkrētā domātāja filosofija nav tikai viņa kā personības ieguldījums un īpašums kulturālās jaunrades publiskajos ietvaros. Tas ir arī laikmeta gars, “kuru esamības liktenis negaidītos patiesības laikmetos izlauž pāri esošajam.”⁹

Šo Heidegera domu varam attiecināt arī uz Bernāra Sordē filosofiju. Tieši tāpēc arī ir ļoti būtiski mēģināt apjaust, ko mums saka Sordē. Ja kas šķiet diskutabls, tad – vēl jo labāk. Kādas personības filosofijas *pārdomāšana*, kā to formulē Heidegers, “kļūst par mūsdienu cilvēka situācijas un vietas apzināšanos, kura liktenis attiecībā uz savu patiesību vēl pavisam maz izzināts. Taču katra šāda veida apzināšanās (..) paceļas pāri tam, kas tiek apzināts. (..) Šis apzināšanās

⁹ Heidegers, M. Malkas ceļi. Intelektis. 1998., 143.lpp.

mēģinājums sagatavo kādu vienkāršu un neuzkrītošu domāšanas soli. Sagatavojošās domāšanas uzdevums ir izgaismot arēnu, kurā esamība atkal varētu pieņemt cilvēku kādā sākotnējā saistībā ar viņa būtību. Būt sagatavotājam ir šādas domāšanas būtība.¹⁰

Bernārs Sordē nebūt nav kaut kāds *mesija* – *vientuļnieks*. Viņa domās mēs atradīsim saspēli ar mūku Kristiānu Dešeržē (*Christian de Chergé*)¹¹, zinātnieku Iļu Prigožinu, filosofiem Reimonu Rujēru, Džordžo Agambēnu, gleznotāju Marianu S. Marianu (*Maryan S. Maryan alias Pinchas Burstein*).

Mūsdienu politiķu galvenā problēma ir vēlmes un spējas citam citu uzklausīt, saprasties un sadarboties trūkums. To Sordē vairākkārtīgi ir norādījis jau savos iepriekšējos darbos. Un to mēs katru dienu redzam politikā gan globālā, gan mūsu pašu valsts līmenī. Cilvēki pauž sašutumu par politiķiem, kurus paši atkal un atkal ievēlē.

“Homo-Natura alteritas” Bernārs Sordē uzsver, ka nevajag visu gaidīt no politiķiem, bet gan uzņemties rūpes pašiem par sevi, pateicoties pētnieka - amata meistara dimensijai; būtu jānonāk pie tā, ka visi ir iesaistīti un darbojas politikā. Būtu jāveido citādāka globalizācija – solidāra, vienlīdzību vairojoša. Grāmatā izvirzītās domas ir aktuālas visa izmēra valstīm – lielām vai mazām (Francijai, Latvijai, u.c.).

Manuprāt, īpaši zīmīga nianse ir Bernāra Sordē tekstu kristīgā dimensija. Viņš cenšas rast Kristum līdzīgu pieeju norādot, ka Romas impērijas vietā šodien ir Krievijas, ASV un vēl dažas impērijas. Arī Eiropa nav pasargāta no imperiālisma.

Bernāra Sordē skatījums uz kristietību līdzinās agrīnajam kristīgajam misticismam, kur uzsvars tiek likts uz mīlestības, nevis dogmu reliģiju, uz cilvēka iekšējo garīgo transformāciju, nevis uz reliģiskām ārišķībām un atsevišķu baznīcu varas un absolūtās patiesības ambīcijām.

Interesanti un pagodinoši, ka tieši Latvijā Bernārs Sordē redz kā cerīgu vietu pozitīvām nākotnes pārmaiņām ar globālu nozīmi. Varbūt esam radināti pie domas, ka visas nozīmīgās pārvērtības var aizsākt tikai lielvalstis, un mēs varam būt tikai sekotāji. Bet Sordē uzsver, ka tieši mazām valstīm var būt liela loma jaunu procesu uzsākšanā. Mazs cinītis gāž lielu vezumu.

Varbūt jaunā Eiropa ir meklējama grāmatā iezīmētajos virzienos? Varbūt jaunās Eiropas potenciāls slēpjas tieši Latvijā? Mums tikai jāmeklē tas atklāt sevī.

Ilmārs Latkovskis

¹⁰ Turpat.

¹¹ <http://www.ocso.org/history/saints-blesseds-martyrs/testament-of-christian-de-charge/>